20. 6. 2012

ID: 83915

Vylučovací žaloba

Předmětem vylučovací žaloby podle § 19 odst. 2 ZKV sice může být i peněžité plnění, to však bez dalšího platí, jen jde-li o náhradní peněžité plnění získané správcem konkursní podstaty za majetek zpeněžený z konkursní podstaty, který by jinak sám byl (mohl být) předmětem vylučovací žaloby. Jinak může být taková vylučovací žaloba úspěšná, jen domáhá-li se jí vylučovatel vyloučení peněz (jakožto věcí v právním smyslu) jednotlivě určených (individualizovaných).

Pohledávka z následného regresu vzešlá z úvěrové smlouvy, jíž předcházela smlouva o sdružení za účelem sdružení úvěrových zdrojů, smlouvou, jejíž plnění je nezbytné k dalšímu chodu úpadcova podniku, není smlouvou, jejíž plnění je nezbytné k dalšímu chodu úpadcova podniku

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Cdo 1702/2010, ze dne 27.4.2012 a usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Cdo 1560/2008)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně České republiky - Ministerstva financí, se sídlem v P., zastoupené JUDr. J.N., advokátem, se sídlem v P., proti žalovanému Mgr. L. R., jako správci konkursní podstaty úpadce U.b., a. s. „v likvidaci“, zastoupenému Mgr. A.Ž., advokátkou, se sídlem v O., o zaplacení částky 71.347.782,53 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Ostravě pod sp. zn. 22 C 395/2006, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. listopadu 2009, č. j. 51 Co 42/2009-199, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění:

Rozsudkem ze dne 22. října 2008, č. j. 22 C 395/2006-146, zamítl Okresní soud v Ostravě žalobu, kterou se žalobkyně (Česká republika - Ministerstvo financí) domáhala vůči žalovanému (správci konkursní podstaty úpadce U.b., a. s. „v likvidaci“) zaplacení částky 71.347.782,53 Kč s příslušenstvím tvořeným konkretizovaným úrokem z prodlení z dlužné částky za dobu od 20. května 2006 do zaplacení (bod I. výroku) a rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

Soud při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku vyšel zejména z toho, že:
1/ Konsolidační banka Praha s. p. ú. (dále jen „banka K“), U. b. a. s. (dále jen „úpadce“), M. B. a. s. (dále jen „banka M“) a A. a. s. (dále jen „banka A“) uzavřely dne 19. prosince 1995 smlouvu o sdružení za účelem sdružení úvěrových zdrojů k poskytnutí dlouhodobého úvěru M.v., a. s. (společnost posléze změnila obchodní jméno /následně obchodní firmu/ nejprve na Č.V.S., a. s., poté na T.V.S., a. s. a konečně na MSV M.S., a. s.) - dále jen „společnost MV”. Celkem měly smluvní strany sdružit 1.350.000.000,- Kč. Členové sdružení se dohodli, že smlouvu o úvěru a smlouvy, které úvěr zajišťují, uzavře se společností MV pozdější úpadce, který povede příslušné účty a bude zabezpečovat veškerou agendu, která se k tomuto obchodnímu případu vztahuje, vše za smluvní odměnu podle smlouvy o sdružení.
2/ Účastníci sdružení se dohodli na sdružení úvěrových zdrojů tak, že jejich podíly budou činit 40,8 % u banky K, 29,6 % u pozdějšího úpadce, 14,8 % u banky M a 14,8 % u banky A. Dále bylo dohodnuto, že každý účastník smlouvy o sdružení ponese odpovědnost do výše svého podílu, podle kterého se budou rozdělovat výnosy a eventuální ztráty úvěrového obchodu a rozúčtovávat splátky úvěru a úroku, včetně úroku z prodlení a veškerá další plnění společnosti MV podle smlouvy o sdružení.

3/ Dne 21. prosince 1995 uzavřel pozdější úpadce (jako věřitel) se společností MV (jako s dlužníkem) smlouvu o úvěru (dále jen „úvěrová smlouva“), na základě které byl společnosti MV poskytnut úvěr ve výši 1.350.000.000,- Kč, který měl být splacen do 20. prosince 2000. Úvěrová smlouva byla dále upravována dodatky z 24. října 1996, 19. prosince 1997, 20. února 1998 a 26. dubna 1999.
4/ Společnost MV (jako postupitel) uzavřela dne 26. dubna 1999 s pozdějším úpadcem (jako postupníkem) smlouvu o postoupení pohledávky (dále jen „postupní smlouva č. 1/“), jejímž předmětem byla pohledávka společnosti MV vůči Fondu národního majetku České republiky (dále jen „Fond“) ve výši 185.134.000,- Kč s příslušenstvím. Postoupení pohledávky bylo sjednáno za úplatu ve výši 185.134.000,- Kč, z čehož částka 175.172.000,- Kč měla být uhrazena započtením proti pohledávce postupníka z úvěrové smlouvy.
5/ Společnost MV se s pozdějším úpadcem dne 24. února 2000 „de facto“ dohodla na zrušení postupní smlouvy č. 1/.
6/ Společnost MV (jako postupitel) uzavřela dne 24. února 2000 s pozdějším úpadcem (jako postupníkem) smlouvu o postoupení pohledávky (dále jen „postupní smlouva č. 2/“), jejímž předmětem byla pohledávka, která tvořila předmět postupní smlouvy č. 1/. Postoupení pohledávky bylo sjednáno za úplatu ve výši 1,- Kč. Úplata za postoupenou pohledávku měla být uhrazena formou zápočtu proti pohledávce postupníka z úvěrové smlouvy ve výši 1.000.350.000,- Kč s příslušenstvím, s tím, že dalších 10.000.000,- Kč uhradí postupník společnosti A.F., s. r. o.
7/ Podle dodatku č. 2 ke smlouvě o sdružení, datovaného 7. března 2000, uložili členové sdružení pozdějšímu úpadci jako administrátorovi sdružení kapitalizovat část pohledávky z úvěrové smlouvy ve výši 1.471.850.700,- Kč navýšením základního jmění společnosti MV nepeněžitým vkladem, získané akcie prodat společnosti T. E., s. r. o. za smluvní cenu 323.833.000,- Kč a rozdělit výtěžek mezi členy sdružení dohodnutým způsobem; byl dohodnut i postup pro případ, že ke kapitalizaci části pohledávky z úvěrové smlouvy nedojde. Tamtéž bylo ujednáno, že činnost sdružení neskončí dříve, než bude provedeno závěrečné vyúčtování výnosu postoupené pohledávky podle článku III odst. 2 smlouvy o sdružení.
8/ Rozhodnutím ze dne 30. dubna 2003, které nabylo právní moci 2. května 2003, odňala Česká národní banka pozdějšímu úpadci povolení působit jako banka.
9/ Usnesením ze dne 29. května 2003 byl prohlášen konkurs na majetek U. b. a. s., jejímž správcem konkursní podstaty je nyní žalovaný.
10/ Rozsudkem ze dne 27. března 2003, č. j. 13 Cm 771/95-72, uložil Městský soud v Praze Fondu zaplatit pozdějšímu úpadci (na postoupenou pohledávku) částku 185.134.000,- Kč se šestnáctiprocentním úrokem z prodlení za dobu od 4. července 1995 do zaplacení a na náhradě nákladů řízení částku 2.056.240,- Kč. Rozsudkem ze dne 9. března 2006, č. j. 14 Cmo 379/2003-204, který nabyl právní moci 19. dubna 2006, Vrchní soud v Praze změnil rozsudek Městského soudu v Praze tak, že žalobu zamítl co do částky 115.492.000,- Kč s příslušenstvím; co do částky 69.642.0000,-Kč s příslušenstvím tvořeným šestnáctiprocentním úrokem z prodlení za dobu od 26. listopadu 1996 do zaplacení tento rozsudek potvrdil. Jako žalobce podle rozsudku odvolacího soudu vystupoval žalovaný a jako žalovaný Česká republika – Ministerstvo financí.
11/ Dne 5. května 2006 byla na účet úpadce připsána částka 174.872.016,- Kč, odpovídající celkové výši pohledávky přiznané rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 9. března 2006.
12/ Česká konsolidační agentura (právní nástupce banky K) vyzvala žalovaného přípisem ze dne 5. května 2006 k uhrazení částky 71.347.782,53,- Kč odpovídající podílu z inkasované pohledávky v rozsahu 40,8 %.

Na tomto základě dospěl soud k závěru, že žaloba není důvodná. Pohledávka uplatněná žalobcem není pohledávkou za podstatou ve smyslu ustanovení § 31 odst. 2 zákona 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“). Žalobce opírá svůj nárok o ustanovení § 31 odst. 2 písm. e/ ZKV, smlouva o sdružení však v žádném případě není smlouvou o vzájemném plnění (tzv. synallagmatickou smlouvou) podle označeného ustanovení. Postupní smlouvu č. 2 má soud za neplatnou pro rozpor s dobrými mravy (§ 39 zákona 40/1964 Sb., občanského zákoníku - dále též jen

„obč. zák.“), v návaznosti na ustanovení § 267 zákona 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“). Byla totiž uzavřena ještě předtím, než byl uzavřen dodatek č. 2 ke smlouvě o sdružení a za pohledávku ve výši 185.134.000,- Kč byla sjednána úplata ve výši pouhých 1,- Kč, aniž účastníci v této postupní smlouvě odůvodnili, proč se tak stalo.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 12. listopadu 2009, č. j. 51 Co 42/2009-199, potvrdil rozsudek okresního soudu (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Odvolací soud poukázal na to, že jelikož je po správci konkursní podstaty požadováno mimo konkursní řízení peněžité plnění ze smlouvy uzavřené s pozdějším úpadcem před prohlášením konkursu na jeho majetek, má pro posouzení důvodnosti žaloby stěžejní význam, zda žalobou uplatněná pohledávka je pohledávkou za podstatou. Pouze tyto pohledávky lze totiž uplatnit vůči správci konkursní podstaty v samostatném nalézacím řízení a – na rozdíl od konkursních pohledávek (§ 20 ZKV), které musí být zásadně přihlášeny u konkursního soudu a které lze zásadně uspokojit na základě rozhodnutí konkursního soudu až při rozvrhu – uspokojit mimo rozvrh. Jinak řečeno, kdyby nešlo o „nekonkursní“ pohledávku, nemohl by žalobce uspět, neboť uplatnění „konkursní“ pohledávky mimo konkurs (v režimu pohledávky za podstatou v samostatném nalézacím řízení vůči správci konkursní podstaty) není dle zákona o konkursu a vyrovnání přípustné.

Nekonkursní pohledávky uplatnitelné mimo konkurs a uspokojitelné kdykoliv v průběhu konkursního řízení jsou vymezeny v ustanovení § 31 odst. 1 ZKV taxativním výčtem zahrnujícím nároky na vyloučení věci z podstaty, nároky na oddělené uspokojení, pracovní nároky a pohledávky za podstatou. Taxativní výčet pohledávek za podstatou je obsažen v § 31 odst. 2 ZKV, přičemž v posuzované věci (za situace, kdy smlouva o sdružení byla uzavřena před prohlášením konkursu) přicházejí v úvahu pouze pohledávky uvedené v § 31 odst. 2 písm. e/ in fine ZKV, tedy nároky vzniklé po prohlášení konkursu ze smluv týkajících se provozování podniku, od nichž správce neodstoupil podle § 14 odst. 2 ZKV.

K tomu, aby šlo o pohledávku za podstatou ve smyslu posledně označeného ustanovení, pak kromě toho, že vznikla po prohlášení konkursu, musí být kumulativně splněny dvě další podmínky; jednak musí jít o pohledávku ze smlouvy týkající se provozování podniku úpadce, uzavřené před prohlášením konkursu, jednak musí jít o smlouvu, od které správce konkursní podstaty neodstoupil podle § 14 odst. 2 ZKV.

K první z uvedených podmínek odvolací soud uvádí, že právní teorie i soudní praxe je jednotná v tom, že charakter smlouvy týkající se provozování podniku má pouze taková smlouva, která slouží k zabezpečování provozování podniku úpadce, tedy taková smlouva, jejíž plnění je nezbytné k dalšímu chodu úpadcova podniku, nikoli však smlouva, která je produktem činnosti úpadcova podniku. Potud odvolací soud odkazuje na dílo Zelenka, J. - Maršíková, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy souvisící - komentář, 2. vydání, Praha, Linde 2002 (dále jen „Zelenka“), str. 783 a na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. „29 Odo 1102/2006“; správně jde o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2008, sp. zn. 29 Odo 1105/2006, uveřejněný pod číslem 20/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 20/2010“), který je - stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže - veřejnosti dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu.

U druhé podmínky je (podle mínění odvolacího soudu) z odkazu na ustanovení § 14 odst. 2 ZKV a ve spojení s posledně označeným ustanovením zřejmé, že smlouva, z níž je pohledávka věřitele dovozována a od níž nebylo správcem odstoupeno, musí být smlouvou o vzájemném plnění, kdy plnění smluvních stran jsou vzájemně podmíněna a vzájemně vázána. O takovou vzájemnou podmíněnost pak nejde (uvádí odvolací soud), nastává-li splatnost závazků smluvních stran k jinému časovému okamžiku. Nevyplývá-li synallagmatický závazkový vztah přímo ze zákona (např. § 457

obč. zák.), vzniká pouze na základě dohody účastníků (např. je-li sjednáno zaplacení ceny oproti předání zboží, jde-li o koupi z ruky do ruky, apod.).

Z výše řečeného pak podle odvolacího soudu vyplývá, že bylo-li předmětem činnosti pozdějšího úpadce i dalších členů sdružení poskytování úvěrů a bylo-li účelem sdružení právě sdružení úvěrových prostředků za účelem poskytnutí úvěru společnosti MV, pak smlouvu o sdružení nelze považovat za smlouvu, jejíž plnění (sdružení prostředků a poskytnutí úvěru) by sloužilo k zabezpečování provozování (chodu) úpadcova podniku. Naopak šlo o smlouvu směřující k realizaci předmětu činnosti pozdějšího úpadce, když produktem činnosti banky je poskytování úvěru.

Dále odvolací soud uvádí (odkazuje na ustanovení § 830 až § 832 obč. zák.), že každý z účastníků sdružení je povinen vyvíjet činnost k dosažení sjednaného účelu a že vedle pracovní činnosti mohou být účastníci sdružení podle smlouvy povinni poskytnout pro účely sdružení peníze nebo jiné věci, a to v době stanovené ve smlouvě, jinak bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy. Z pojmového vymezení smlouvy o sdružení pak dle odvolacího soudu neplyne, že by plnění smluvních stran bylo vzájemně podmíněno.

Na základě výše řečeného pak odvolací soud uzavírá, že předmětná smlouva o sdružení není smlouvou o vzájemném plnění týkající se provozování úpadcova podniku, potažmo, že žalobou uplatněná pohledávka není pohledávkou za podstatou ve smyslu ustanovení § 31 odst. 2 písm. e/ ZKV a že ji nelze podřadit ani jiné kategorii pohledávek za podstatou taxativně vypočtených v § 31 odst. 2 ZKV. Za dané situace pak odvolací soud pokládal za zbytečné zabývat se věcnou opodstatněností pohledávky (tím, zda a v jaké výši žalobci vznikla), s tím, že i tak by ji nebylo možné žalobci přiznat v daném (nekonkursním) řízení.

Žalobkyně podala proti rozsudku odvolacího soudu dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c/ zákona 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), namítajíc, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř., tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci a požadujíc, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí přisuzuje dovolatelka řešení následujících otázek (jež podle ní dosud nebyly řešeny v rozhodovací praxi vyšších soudů a jsou přitom významné z hlediska rozhodovací činnosti soudů obecně):

1/ Zda v případě, že správce konkursní podstaty vymůže pohledávku, která je společným majetkem úpadce a dalších členů sdružení ve smyslu smlouvy o sdružení dle § 829 obč. zák., patří část plnění připadající na další členy sdružení, do konkursní podstaty a v případě, že tomu tak není, zda mají členové sdružení právo domáhat se vydání plnění vylučovací žalobou dle § 19 odst. 2 ZKV?
2/ Zda v případě, že plnění na pohledávku, která je společným majetkem úpadce a dalších členů sdružení ve smyslu smlouvy o sdružení dle § 829 obč. zák., náleží do konkursní podstaty, jsou nároky dalších členů sdružení na vydání na ně připadajících částí vymožené pohledávky, pohledávkou za podstatnou ve smyslu ustanovení § 31 odst. 2 ZKV nebo zda jde o pohledávku, kterou je třeba přihlásit do konkursu ve smyslu ustanovení § 20 ZKV?
3/ Zda výčet pohledávek za podstatou uvedený v § 31 odst. 2 ZKV je taxativní?
4/ Zda odkaz na ustanovení § 14 odst. 2 ZKV, obsažený v ustanovení § 31 odst. 2 písm. e/ ZKV představuje negativní vymezení okruhu pohledávek, které zákon považuje za pohledávky za podstatou?

V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatelka především zdůrazňuje, že v intencích ustanovení § 136 odst. 1 obč. zák. nemůže být pohledávka předmětem spoluvlastnictví a na společná práva k ní je nutno uplatnit speciální úpravu obsaženou v ustanovení § 512 a násl. obč. zák.

Dovolatelka - vycházejíc z ustanovení § 512, § 514 a § 515 obč. zák. - dále uvádí, že vzhledem ke smlouvě o sdružení nemohla postupovat jinak, než akceptovat úpadcovo právo vymáhat celou pohledávku. Namítá však, že úpadce neměl právo ponechat si celé vymožené plnění, na čemž nic nemění ani prohlášení konkursu na jeho majetek. Opačný výklad by podle dovolatelky vedl k tomu, že do konkursní podstaty lze zahrnout jakoukoli věc, k níž má úpadce jakýkoliv ideální podíl, a v konkursu ji zpeněžit, s tím, že ostatní spoluvlastníci věci by měli přihlašovat do konkursu pohledávku na část výtěžku zpeněžení takové věci. Takový závěr je podle dovolatelky absurdní a odporuje článku 11 Listiny základních práv a svobod. Předmětem ústavní ochrany pak je nejen vlastnické právo k věci, ale i právo k majetku v širším smyslu, tedy i k pohledávce. Dovolatelka byla spolu s ostatními členy sdružení vůči dlužníku oprávněna společně a nerozdílně, takže by (podle jejího mínění) bylo v rozporu s uvedeným ústavním principem, kdyby jí bylo odňato její vlastnické právo prohlášením konkursu na majetek úpadce, s tím, že má toliko právo si přihlásit do konkursu na majetek úpadce pohledávku, která bude uspokojena poměrně jako pohledávka druhé třídy.

Dovolatelka je přesvědčena, že její nárok na vydání podílu ve výši 40,8 % na plnění, které úpadce obdržel na úhradu postoupené pohledávky, „představuje“ pohledávku za podstatou v souladu s ustanovením § 31 odst. 2 písm. e/ ZKV. Závěr odvolacího soudu, podle kterého nejde o (tuto) pohledávku za podstatou, nemá za správný. K tomu dovolatelka uvádí, že ze tří podmínek, jež musí být kumulativně splněny, aby šlo o pohledávku za podstatou, ve smyslu označeného ustanovení, totiž že: 1/ pohledávka vznikla po prohlášení konkursu, 2/ smlouva se týká provozování podniku a 3/ správce konkursní podstaty od smlouvy neodstoupil, vyhodnotil odvolací soud nesprávně druhou a třetí podmínku.

Potud dovolatelka především míní, že smlouva o sdružení má charakter smlouvy týkající se provozování úpadcova podniku (jelikož o takovou smlouvu šlo v době jejího uzavření, kdy pozdější úpadce působil jako banka). Dále nesouhlasí dovolatelka s názorem, že musí jít o smlouvu o vzájemném plnění. Usuzuje (odkazujíc v díle „Zelenka na pasáž na str. 783“), že odkaz na ustanovení § 14 odst. 2 ZKV určuje způsob, jakým měl správce konkursní podstaty odstoupit od smlouvy, nevymezuje však okruh smluv, na které se vztahuje ustanovení § 31 odst. 2 písm. e/ ZKV. Podmínka vzájemnosti plnění tomuto ustanovení odporuje.

Závěrem dovolatelka uvádí, že i kdyby označené ustanovení kladlo jako podmínku pro existenci pohledávky za podstatou synallagmatický právní vztah, byla by tato podmínka v dané věci rovněž splněna. Smlouvami o vzájemném plnění jsou smlouvy tvořené vzájemnými právy a povinnostmi smluvních stran a smlouva o sdružení vyjadřuje tuto vzájemnost v ustanoveních § 829 a násl. obč. zák., zejména pak v ustanovení § 830 obč. zák.

Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout jako nepřípustné, maje za to, že nejde o věc zásadního právního významu, případně zamítnout, maje napadené rozhodnutí za věcně správné.

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř., pro posouzení povahy pohledávky vzešlé z regresního nároku věřitele vůči spoluvěřiteli, který za trvání konkursu úspěšně vymohl pohledávku, k níž před prohlášením konkursu uplatnil právo předstihu (prevence), jakož i pro posouzení, zda, případně za jakých podmínek, je pohledávka z úvěrové smlouvy uzavřené členem sdružení bank (pozdějším úpadcem) seskupeného za účelem sdružení úvěrových zdrojů k poskytnutí úvěru podle úvěrové smlouvy, pohledávkou ve smyslu ustanovení § 31 odst. 2 písm. e/ ZKV. Potud jde o právní otázky dovoláním otevřené a dovolacím soudem dosud nezodpovězené.

Závěr, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, přitom Nejvyšší soud přijal s vědomím faktu, že Ústavní soud nálezem pléna ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, zrušil ustanovení § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. až uplynutím 31. prosince 2012 a s přihlédnutím k tomu, že v době podání dovolání měl dovolatel právo legitimně očekávat, že splnění

podmínek formulovaných ustanovením § 237 odst. 1 písm. c/, odst. 3 o. s. ř. povede k věcnému přezkumu jím podaného dovolání (srov. též nález Ústavního soudu ze dne 6. března 2012, sp. zn. IV. ÚS 1572/11).

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Zákonem 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčním zákonem), byl s účinností od 1. ledna 2008 zrušen zákon o konkursu a vyrovnání (§ 433 bod 1. a § 434), s přihlédnutím k § 432 odst. 1 insolvenčního zákona se však pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona použijí dosavadní právní předpisy, což znamená, povahu pohledávky je nutno i nadále zkoumat podle zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. prosince 2007.

Podle ustanovení § 19 ZKV, jsou-li pochybnosti, zda věc, právo nebo jiná majetková hodnota náleží do podstaty, zapíše se do soupisu podstaty s poznámkou o nárocích uplatněných jinými osobami anebo s poznámkou o jiných důvodech, které zpochybňují zařazení věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty do soupisu (odstavec 1). Soud uloží tomu, kdo uplatňuje, že věc, právo nebo jiná majetková hodnota neměla být do soupisu zařazena, aby ve lhůtě určené soudem podal žalobu proti správci. V případě, že žaloba není včas podána, má se za to, že věc, právo nebo jiná majetková hodnota je do soupisu pojata oprávněně (odstavec 2).

Dle ustanovení § 20 ZKV konkursní věřitelé přihlásí své pohledávky, a to ve lhůtě stanovené v usnesení o prohlášení konkursu, i když se o nich vede soudní řízení nebo se provádí výkon rozhodnutí. Současně uvedou, zda uplatňují oddělené uspokojení (§ 28), jakož i jiné důvody pro přednostní pořadí při rozvrhu (odstavec 1). Přihlášky pohledávek se podávají u soudu dvojmo. V přihlášce je třeba zvlášť uvést důvod a výši každé přihlášené pohledávky. K přihlášce je třeba přiložit kopie listin, z nichž jednotlivé pohledávky vyplývají. Jde-li o pohledávku v cizí měně, je třeba ji přepočítat podle kursu vyhlašovaného Českou národní bankou ke dni prohlášení konkursu. Jde-li o peněžitou pohledávku neurčité výše nebo o jiný nepeněžitý nárok, musí být jeho hodnota odhadnuta a vyjádřena v penězích. Jde-li o pohledávku vykonatelnou, je třeba to prokázat listinou opatřenou potvrzením o její vykonatelnosti nejpozději při přezkumném jednání, jinak se pohledávka pokládá za nevykonatelnou (odstavec 2). Jestliže přihlášenou pohledávku nelze pro neúplnost nebo jiné vady přezkoumat, vyzve správce věřitele, aby přihlášku do 15 dnů od doručení výzvy doplnil nebo opravil; současně jej poučí, jak je třeba opravu nebo doplnění provést. K pohledávkám, jejichž přihlášky nebyly ve stanovené lhůtě řádně doplněny nebo opraveny, stejně jako k nevyčísleným pohledávkám, se nepřihlíží; o tomto následku musí být věřitel správcem poučen (odstavec 3). Přihlásit lze i pohledávku vázanou na podmínku. Ručitel takto přihlašuje svoji pohledávku, která mu vůči úpadci vznikne, bude-li za něho plnit jeho závazek vůči věřiteli. Obdobně přihlašují své pohledávky i osoby, jejichž věci, práva nebo pohledávky zajišťují pohledávky oddělených věřitelů vůči úpadci (§ 27 odst. 5) [odstavec 4].

Ustanovení § 31 ZKV pak určuje, že nároky na vyloučení věci z podstaty (§ 19 odst. 2), pohledávky za

podstatou (§ 31 odst. 2), nároky na oddělené uspokojení (§ 28) a pracovní nároky (§ 31 odst. 3) lze uspokojit kdykoli v průběhu konkursního řízení. Jiné nároky lze uspokojit jen podle pravomocného rozvrhového usnesení (odstavec 1). Pohledávkami za podstatou, pokud vznikly po prohlášení konkursu, jsou a/ hotové výdaje a odměna správce podstaty, b/ náklady spojené s udržováním a správou podstaty, c/ náhrada nutných výdajů a odměna likvidátora a odměna odpovědného zástupce za činnost prováděnou po prohlášení konkursu, d/ daně, poplatky, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění, e/ nároky věřitelů ze smluv uzavřených správcem podstaty, včetně smluv o úvěru za účelem financování vývozu poskytnutého podle zvláštního zákona po předchozím souhlasu věřitelského výboru, úroků a smluvních pokut podle těchto smluv, jakož i ze smluv týkajících se provozování podniku, od nichž správce neodstoupil podle § 14 odst. 2, f/ nároky na vrácení plnění ze smluv, od nichž bylo odstoupeno podle § 14 odst. 1 písm. a/, g/ pohledávky výživného ze zákona, h/ pohledávky za podstatou označené za ně zvláštním právním předpisem (odstavec 2).

Podle ustanovení § 513 obč. zák., je-li dlužník zavázán ke stejnému plnění několika věřitelům, kteří jsou podle zákona, podle rozhodnutí soudu nebo podle smlouvy vůči němu oprávněni společně a nerozdílně, může kdokoli z věřitelů žádat celé plnění a dlužník je povinen splnit v celém rozsahu tomu, kdo o plnění požádá první.

Dle ustanovení § 514 obč. zák., splnil-li dlužník celý závazek jednomu z věřitelů, kteří jsou vůči němu oprávněni společně a nerozdílně, nemohou již ostatní od něj nic žádat.

Z ustanovení § 515 obč. zák. se pak podává, že to, zda spoluvěřitel, který dostal plnění nedělitelné nebo celé plnění, které mohl žádat kterýkoli ze spoluvěřitelů, je ostatním spoluvěřitelům něčím povinen, závisí na poměru mezi spoluvěřiteli (odstavec 1). Obdobně platí, dostal-li spoluvěřitel více, než kolik na něj připadá (odstavec 2).

Podle ustanovení § 829 obč. zák. několik osob se může sdružit, aby se společně přičinily o dosažení sjednaného účelu (odstavec 1). Sdružení nemají způsobilost k právům a povinnostem (odstavec 2).

Dle ustanovení § 834 obč. zák. majetek získaný při výkonu společné činnosti se stává spoluvlastnictvím všech účastníků.

Ustanovení § 835 odst. 1 obč. zák. pak určuje, že podíly na majetku získaném společnou činností jsou stejné, není-li smlouvou určeno jinak.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení občanského zákoníku již v době uzavření smlouvy o sdružení a později nedoznala změn.

Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že stejně jako soudy nižších stupňů nemá žádných pochyb o tom, že ačkoliv pozdější úpadce a další členové sdružení nadále samostatně podnikali (jako banky), úvěrovou smlouvu uzavřel pozdější úpadce se společností MV jako člen sdružení (jménem sdružení); srov. potud např. článek VI. úvěrové smlouvy.

S přihlédnutím k výkladu, jenž Nejvyšší soud na dané téma podal např. v rozsudku ze dne 28. února 2007, sp. zn. 28 Cdo 594/2006, v rozsudku ze dne 31. července 2008, sp. zn. 28 Cdo 5088/2007, v rozsudku ze dne 24. 11. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3158/2010 a v usnesení ze dne 13. září 2011, sp. zn. 28 Cdo 1580/2011, tedy pohledávka z úvěrové smlouvy byla společnou pohledávkou členů sdružení vůči společnosti MV. Vzhledem k povaze úvěrové smlouvy šlo o obchodní závazkový vztah, kde při absenci odchylné úpravy v obchodním zákoníku (srov. § 293 až § 296 obch. zák.) upravovalo postavení společných věřitelů ustanovení § 513 a násl. obč. zák. Stejnou povahu (projevující se aktivní solidaritou věřitelů - členů sdružení) pak nutně musela mít i pohledávka vůči Fondu, kterou

pozdější úpadce měl nabýt od úvěrového dlužníka (společnosti MV) postupní smlouvou č. 2 na úhradu pohledávky z úvěrové smlouvy.

Ze skutkových závěrů soudů nižších stupňů se dále podává, že pozdější úpadce uplatnil před prohlášením konkursu vůči dlužníku z postoupené pohledávky (Fondu) právo předstihu (prevence). Ve shodě s literaturou (srov. Švestka, J. - Spáčil, J. - Škárová, M. - Hulmák, M. a kol: Občanský zákoník II. Komentář. 1. vydání, Praha, C. H. Beck 2008 /dále jen „Švestka/, str. 1384-1385, Eliáš, K. a kolektiv: Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. vydání. Linde Praha, a. s., Praha 2008 /dále jen „Eliáš /, svazek. 1., str. 1469 až 1471 nebo Lavický, P.: Solidární závazky. 1. vydání, Praha, C. H. Beck 2004 /dále jen „Lavický"/, str. 82-86) i judikaturou (srov. opět např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 594/2006 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 2008, sp. zn. 30 Cdo 4713/2007) tím byli ostatní spoluvěřitelé (ostatní členové sdružení) zbaveni (v intencích § 513 obč. zák.) práva domáhat se splnění závazku (úhrady postoupené pohledávky) po dlužníku (Fondu) vlastním jménem. Jejich nároky se poté omezily zásadně jen na možnost žádat po spoluvěřiteli (úpadci), jemuž dlužník splnil (po prohlášení konkursu na majetek tohoto spoluvěřitele) celý závazek (§ 514 obč. zák.), jen to, čím jim byl úspěšný spoluvěřitel (úpadce) povinen podle poměru mezi spoluvěřiteli (§ 515 obč. zák.), konkrétně podle poměru ustaveného smlouvou o sdružení, tedy smlouvou uzavřenou (toliko) mezi solidárními věřiteli (srov. v literatuře např. opět Lavický , str. 40-43).

V takto podaném právním rámci Nejvyšší soud především uzavírá, že žalobou uplatněný nárok není (nemůže být) vylučovacím nárokem ve smyslu ustanovení § 19 odst. 2 ZKV. Předpoklady, za nichž může být předmětem vylučovací žaloby ve smyslu ustanovení § 19 odst. 2 ZKV peněžité plnění, zformuloval Nejvyšší soud již v rozsudku ze dne 13. prosince 2005, sp. zn. 29 Odo 1005/2003, uveřejněném pod číslem 85/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek - dále jen „R 85/2006" (na který v podrobnostech odkazuje). V návaznosti na závěry tam obsažené dále Nejvyšší soud shrnul v usnesení ze dne 23. února 2010, sp. zn. 29 Cdo 1560/2008, že předmětem vylučovací žaloby podle § 19 odst. 2 ZKV sice může být i peněžité plnění, to však bez dalšího platí, jen jde-li o náhradní peněžité plnění získané správcem konkursní podstaty za majetek zpeněžený z konkursní podstaty, který by jinak sám byl (mohl být) předmětem vylučovací žaloby. Jinak může být taková vylučovací žaloba úspěšná, jen domáhá-li se jí vylučovatel vyloučení peněz (jakožto věcí v právním smyslu) jednotlivě určených (individualizovaných).

Majetkem konkursní podstaty byla před 5. květnem 2006 (kdy dlužník z postoupené pohledávky uhradil do konkursní podstaty částku určenou pravomocným soudním rozhodnutím /174.872.016,- Kč/) právě postoupená pohledávka, k níž úpadce jako solidární spoluvěřitel uplatnil právo předstihu a kterou po dlužníku soudně vymáhal (jako procesní nástupce po postupiteli /společnosti MV/).

Jakkoli se z judikatury Nejvyššího soudu podává možnost domáhat se vylučovací žalobou dle § 19 odst. 2 ZKV vyloučení pohledávky ze soupisu majetku konkursní podstaty (srov. a contrario např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. ledna 2007, sp. zn. 29 Odo 1367/2006), jde o postup, jímž se řeší konkurence nároků mezi věřiteli (takový spor je /může být/ založen tvrzením vylučovatele, že věřitelem sepsané pohledávky není úpadce, nýbrž vylučovatel). Vnitřní poměr věřitelů při jejich aktivní solidaritě však tímto způsobem řešit nelze. Již proto ne, že ve shodě ustanovením § 513 obč. zák. právo žádat po dlužníku (Fondu) celé plnění náleželo kterémukoli z věřitelů (členů sdružení) a že poté, co pozdější úpadce uplatnil právo předstihu, byli ostatní spoluvěřitelé (ostatní členové sdružení) tohoto práva naopak zbaveni (ani po vyloučení byť i jen „části" pohledávky ze soupisu konkursní podstaty by se v důsledku úpravy obsažené v § 513 obč. zák. in fine nemohli vůči dlužníku úspěšně domoci její úhrady soudní cestou). Sama dovolatelka nadto přiléhavě vylučuje možnost konstruovat „spoluvlastnictví" pohledávky. Srov. v tomto ohledu opět i argumentaci obsaženou v R 85/2006 a tam citované usnesení Ústavního soudu ze dne 1. června 2000, sp. zn. I. ÚS 131/2000, uveřejněné pod číslem 19/2000 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního

soudu (v němž Ústavní soud mimo jiné uzavřel, že právní teorie i soudní praxe je jednotná v názoru, že peněžitá pohledávka je vztahem závazkovým, a nikoliv právem věcným, a tudíž ani nemůže požívat ochrany, která je ústavně zaručena právu vlastnickému. V literatuře lze v daných souvislostech zmínit opět díla Švestka, Občanský zákoník I, str. 621-622 a Eliáš, 1. svazek, str. 518-522).

V rovině úvah, zda pohledávka uplatněná žalobou je pohledávkou za podstatou ve smyslu § 31 odst. 2 ZKV, Nejvyšší soud především zdůrazňuje, že již v důvodech rozsudku ze dne 18. června 2008, sp. zn. 29 Odo 963/2006, uveřejněného pod číslem 110/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a R 20/2010 charakterizoval výčet pohledávek za podstatou obsažený v § 31 odst. 2 ZKV jako výčet taxativní (srov. v literatuře shodně např. Zoulík, F.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 3. vydání, Praha, C. H. Beck 1998, str. 172) a tento závěr nadále sdílí.

Vzhledem k tomu, že nejde o žádný z případů uvedených v ustanovení § 31 odst. 2 ZKV pod písmeny a/ až d/ a f/ až h/, zbývá určit, zda může jít o pohledávku za podstatou ve smyslu ustanovení § 31 odst. 2 písm. e/ ZKV, konkrétně o nároky věřitelů (...) ze smluv týkajících se provozování podniku, od nichž správce neodstoupil podle § 14 odst. 2 ZKV.

Nejvyšší soud se především ztotožňuje se závěrem dovolatelky, že odkaz na ustanovení § 14 odst. 2 ZKV nevymezuje okruh smluv, na které se vztahuje ustanovení § 31 odst. 2 písm. e/ ZKV (neplyne z něj, že k tomu, aby šlo o pohledávku za podstatou, musí být smlouva týkající se provozování úpadcova podniku smlouvou synallagmatickou /vzájemně podmíněnou/). Potud tedy úsudek odvolacího soudu správný není.

V R 20/2010 (z nějž vyšel i odvolací soud) Nejvyšší soud nicméně vysvětlil, že charakter smlouvy týkající se provozování podniku úpadce má ve smyslu ustanovení § 31 odst. 2 ZKV taková smlouva, jejíž plnění je nezbytné k dalšímu chodu úpadcova podniku (např. smlouva o dodávce energií do úpadcovy továrny apod.), nikoliv smlouva, která je produktem činnosti úpadcova podniku (např. kupní smlouva o dodávce zboží úpadcem v továrně vyráběného).

Pohledávka z následného regresu vzešlá z úvěrové smlouvy, jíž předcházela smlouva o sdružení za účelem sdružení úvěrových zdrojů, smlouvou, jejíž plnění je nezbytné k dalšímu chodu úpadcova podniku (smlouvou týkající se provozování úpadcova podniku), není.

Zbývá dodat, že vzhledem k tomu, že úpadce uskutečnil právo předstihu před prohlášením konkursu na jeho majetek, zůstalo jeho spoluvěřitelům (kteří tak o právo vymáhat společnou pohledávku po dlužníku sami přišli) zachováno pouze právo přihlásit pohledávku z následného regresu do konkursu vedeného na majetek úpadce jako vázanou na podmínku (§ 20 odst. 1 a 4 ZKV) a to podmínku spočívající v tom, že spoluvěřitel (úpadce), jenž uplatnil právo předstihu, pohledávku vymůže do konkursní podstaty.

Ve stejné situaci by se spoluvěřitelé pozdějšího úpadce ostatně nacházeli (s tou změnou, že by již přihlašovali pohledávku, která není vázána na podmínku), kdyby dlužník uhradil pohledávku pozdějšímu úpadci (jako spoluvěřiteli, jenž uplatnil právo předstihu) ještě před prohlášením konkursu na majetek pozdějšího úpadce.

Dovolateli se tudíž prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu nepodařilo zpochybnit správnost napadeného rozhodnutí (úsudek, že nejde o pohledávku za podstatou ve smyslu § 31 odst. 2 písm. e/ ZKV, obstál již na základě závěru odvolacího soudu, že nešlo o smlouvu týkající se provozování podniku úpadce).

Nejvyšší soud tudíž, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl jako nedůvodné (§ 243b odst. 2 o. s. ř.).

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
- Incidenční spor (exkluzivně pro předplatitele)
- Insolvence (exkluzivně pro předplatitele)
- Nájem bytu (exkluzivně pro předplatitele)
- Nemajetková újma (exkluzivně pro předplatitele)
- Pojištění (exkluzivně pro předplatitele)
- Zadostiučinění
- Vlastnictví
- Vlastnictví
- Autonomie vůle a počátek běhu promlčecí lhůty (exkluzivně pro předplatitele)
- Konzumace alkoholu na pracovišti (exkluzivně pro předplatitele)